

Сімонок В. П.,

*доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри іноземних мов № 1
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ЗАПОЗИЧЕНА ЛЕКСИКА В УКРАЇНСЬКІЙ МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Анотація. Стосунки людини з об'єктивною реальністю здійснюються не тільки за допомогою мови. Мова не може відокремити людину від безпосереднього існування в цій дійсності і постійного до неї пристосування. Однією з форм пристосування є збагачення мови новими одиницями, які відбивають нові здобутки пізнання. Запозичення є однією з форм освоєння досвіду, зокрема, досвіду народів, з якими інший народ перебуває у контакті.

Ключові слова: об'єктивна реальність, дійсність, мовні одиниці, здобутки пізнання, запозичення, досвід, контакт.

У сучасному мовознавстві дедалі більшої ваги набувають питання про зв'язок мови та об'єктивної дійсності, мови та окремої особистості, мови та суспільства. Однією з важливих наукових проблем сучасної лінгвістики є концепція мовної картини світу (МКС), що концентрує в собі названі три аспекти. У зв'язку із цим і традиційне питання мовних запозичень потребує нових підходів при його дослідженні. Запозичені лексеми мають розглядатися не як ізольоване явище, а як органічна складова частина мовної системи і мовного образу світу.

Цілком слушним видається, що результатом глобалізації світу є прагнення до глобалізації мови. Це явище заходить у суперечність із прагненням до збереження мовної самобутності, але більшою чи меншою мірою долає консерватизм мовної системи, внаслідок чого та чи інша мова має значну кількість запозичених одиниць. Це стосується й мови української.

Проблема мовних запозичень в останні два з половиною століття посідає важливе місце в лінгвістиці. Вона розглядається в різних аспектах: у загальнотеоретичному плані – як частина загальної проблеми мовних контактів і взаємодії різних мовних систем, у більш вузькому аспекті – як особливості розвитку окремих мов і різних їх рівнів.

Цим питанням присвячено чимало наукових досліджень. Серед них слід пригадати роботи А. Тоблера, який дав розгорнуту оцінку явищу запозичування і вважав його «показником витонченої культури» [1: 2]. І.І. Огієнко також порушує питання лексичних запозичень з іноземних мов, досліджуючи історію їх проникнення в українську мову [2: 64].

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблемі запозичень приділяли увагу І.К. Білодід, Л.А. Булаховський, П.І. Горещкий, В.І. Горобець, А.П. Грищенко, В.В. Жайворонок, М.А. Жовтобрюх, М.П. Кочерган, Л.С. Паламарчук, В.М. Русанівський, О.О. Тараненко, І.М. Уздиган та ін. Лексика іншомовного походження розглядається в основному на класифікаційному рівні, показано історію входження запозичень з

різних мов (грецької, латинської, тюркських, романо-германських та інших в українську мову), при цьому не порушуються глибинні семантичні явища. Іншомовні слова характеризувалися до певної міри фрагментарно, як щось чужорідне в мові. Самі терміни «іншомовні» вказують радше на їхній генезис, а не статус у новій для них мовній структурі. Це дає підстави проаналізувати проблему запозичень з погляду їх місця і функцій саме в системі сучасної української мови.

Вважаємо такий науковий напрямок у сучасній лінгвістиці **актуальним**, бо він сприятиме утвердженню погляду на клас іншомовних слів як на органічну складову частину загальнономовного словника української мови.

Метою нашої статті є: висвітлити історичну послідовність входження в українську мову лексичних запозичень з інших мов у зв'язку з соціально-економічними, геополітичними та культурними контактами України з європейськими країнами; проаналізувати причини та шляхи запозичування іншомовного походження в українській мові на тлі національної мовної картини світу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дійсність, що не має меж у своїй різноманітності, відбивається у свідомості людини за допомогою дискретних одиниць мови. Загальновідомим є той факт, що реальність уявляється в цілому однаково народами, які знаходяться на одному рівні соціального розвитку [3: 21-30], вона переломлюється крізь призму їхніх мов у вигляді нетотожних відрізків [4: 52-62], що відбивається у лексико-семантичних системах мов.

Поняття, відомі одній нації через словесне їхнє втілення, але незнайомі іншій, отже, не мають у національній мові словесного вираження, є для другої нації абсолютними вербальними лакунами [5: 106]. Самі ж об'єкти номінації, властиві певному мовному колективу, називають власне реаліями [6: 50-55]. Серед абсолютних вербальних лакун виділяються абсолютні номінативні лакуни (наприклад різна кількість відтінків снігу у французькій та ескімоській мовах і, відповідно, різні межі між поняттями) і етнографічні диференціації, що не мають аналогів в інших мовах. На думку Б. Рассела, об'єкти номінації, невідомі даній мові, є зовсім недосяжними для її носіїв [7: 2-14].

Вже в античні часи виникає ідея мовної спорідненості, яка остаточно запанувала в науці з кінця XVIII і особливо в XIX ст.

Великий внесок у розвиток порівняльної семасіології зробили Г. Шухардт і М.М. Покровський. Першому належить ідея вивчення історії значення слова у зв'язку з історією речі, яка ним називається (школа «Wörter und Sache») [8: 282], другому – визначення закономірних семантичних змін паралельно в різних мовах. У дослідженнях з грець-

кої та латинської мов М.М. Покровський намагався створити загальну семасіологію, а також порівняльно-історичну лексикологію індоєвропейських мов. Він вважав, що «закономірний розвиток мови не підлягає сумніву і найкращі засоби відкрити ці закономірності забезпечуються порівняльно-історичним методом» [9: 64].

У середині минулого століття В. Гумбольдт звернув увагу на своєрідність відображення дійсності у різних мовах. На його думку, головне призначення мови – перетворювати світ у думки, тобто мислення народу визначати мовою. Б. Уорф вважав, що у кожній мові свої власні форми, тому й дійсність уявляється по-різному людям, які розмовляють різними мовами. На думку вченого, мова виступає як спеціальна система організації людського досвіду.

Насправді мова відбиває те, що пізнає людина. Мова не вносить порядок у природу, хоч формує мислення, фіксує закони довкілля, відкриті людиною. Оскільки для різних мов є спільним об'єкт відображення, мова може служити засобом зв'язку між людьми. Деталі у вираженні окремих явищ у мові та їх ступінь не впливають на концептуальну картину світу (ККС).

Стосунки людини з об'єктивною реальністю здійснюються не тільки за допомогою мови. Мова, незважаючи на її величезну роль в аналізі й класифікації фактів і явищ реальної дійсності, не може відокремити людину від безпосереднього існування в цій дійсності і постійного до неї пристосування. Однією з форм пристосування є збагачення мови новими одиницями, які відбивають нові здобутки пізнання, в тому числі в практичній діяльності. Запозичення є однією з форм освоєння досвіду, зокрема досвіду народів, з якими інший народ перебуває в контакті.

Відбиваючи в собі об'єктивний світ і свідомість, що його відображає (а процес відображення не має дзеркального характеру), кожна мова здійснює це неоднаково. Ця неоднаковість відображення може бути пояснена різними причинами. По-перше, здійснюють свій вплив матеріальні і соціальні умови існування носіїв мови. По-друге, людська свідомість пізнає об'єктивну реальність шляхом постійних пошуків, у процесі яких люди можуть і помилятися, що відбивається на мовах різних людських колективів і створює різноманітні «картини світу». По-третє, кожна мова має свою власну структуру. Ця внутрішня система пов'язана закономірними відношеннями, що існують між її частинами, і включення до неї нових фактів завжди відбувається залежно від цих відношень.

Мова перебуває в безперервному розвитку у зв'язку зі змінами в суспільстві. У науковій літературі відзначалося, що мова кам'яного віку не могла б задовольняти потреби сучасного суспільства, та й приклад мовної історії останніх двох сторіч, особливо позначеної змінами структури мови під впливом бурхливого науково-технічного, економічного, культурного розвитку протягом останнього ст., підтверджує це.

Одним із аспектів дослідження запозиченої лексики в українській мові є соціолінгвістичний, що полягає, зокрема, у виявленні історії входження в нашу мову певних груп запозиченої лексики внаслідок суспільно-економічних і політичних контактів України з іншими державами на різних історичних етапах. Питання контактів, незважаючи на його нібито очевидну простоту, складне хоч би через різноманітність і багатоаспектність таких етнічних

контактів українців, їхніх предків з різними народами у різних напрямках – схід, захід, південь, північ.

Прийнявши хрещення від Візантії і запросивши ієрархів грецького походження, Київська Русь перейняла цілий ряд слів із грецької мови, зокрема лексеми, пов'язані з релігією і церквою: *амвон, євангеліє, ієрей, ікона, літургія, панахида* та ін. Греки були радниками при князях і перебували при князівському дворі. Разом із ними у мову безпосередньо потрапили грецизми на позначення:

а) предметів побуту: *баня, кирка, миса, оксамит, порфіра*;

б) просторових понять: *левада, океан, лиман*;

в) живої природи: *кипарис, мак, тис; буйвол, кит, тетер, тур*;

г) коштовного каміння: *адамант, анфракс (рубін), смарагд (топаз), сапфір, хрусоліф*.

До цього періоду належать і початки торговельних контактів з німецькими князівствами. Як свідчать дослідники, у центрі німецьких економічних взаємин з Києвом – Реєнзбурзі було створено спеціальну корпорацію торгівців з Руссю, так званих «русаріїв» [10: 63–75].

Окремі германізми сягають ще пори великого переселення народів під час проходження готів із півночі на захід. Дослідник О.О. Шахматов до цієї групи відносить такі германізми: *гай, кліть, ляда (лядина), скала* тощо [11: 87]. А О.Г. Преображенський наводить такі запозичення: а) назви рослин: *гречка, капуста, хміль*; б) назви тварин: *верблюд, лев, скот, стадо*; в) назви елементів матеріальної культури: *буда, віск, вино, котел, кубок, лар, млин, рама, скло, тин, труба, хижка*; г) торговельні терміни: *вага, мито*; г) назви явищ духовної культури: *буки, художок (від якого походить художник)*; д) політичні і військові поняття: *вал, князь, меч, шолом* [12: 78].

У XIII–XIV ст. спостерігаються німецько-українські торговельні зв'язки Галицько-Волинської держави з Орденем хрестоносців. У зв'язку з цим з'являється велика кількість слів, які увійшли до складу української мови. До них належать: *шинок*, що означало продаж напоїв на розлив; *ярмарок* – місце торгів у якомусь місті; *ринок* – місце торгівлі, торговельна площа; *фримарок* – вільний ринок; прямий товарообмін. Через польську мову в українську прийшло слово *крам*, яке означає «товар, торгівля»; *кошт* – грошова вартість товару і варт, яке в українській мові функціонує й сьогодні. Через польську мову прийшли до складу української такі німецькі слова, як *рахувати, решта, сума* та інші. Через посередництво польської прийшли в українську і деякі слова латинського походження, пов'язані з грошовими стосунками, такі, як *депозит* – сума грошей, віддана на зберігання; *квитанція* – вільний від боргів; *квота* – частка; *кредит* – позика; *оранда* – наймання; *фундуш* – внесок, гроші, капітал тощо.

До системи торговельно-кредитних відносин належать також запозичені з німецької слова *борг* та *рата*, останнє означало «термін сплати боргу». Значно більше свідчень мовних і торговельних контактів з німецькими князівствами маємо у тих регіонах України, які містяться на терені колишньої Галицько-Волинської держави, а низка слів і досі зберігається як діалектна у південно-західному наріччі української мови. Це такі слова, як *гатунок* – оцінка; *гедель* – обмін товарів, продаж; *касовати*.

Такі назви грошей, як *крейцер, орт, ринки* (монети, відлиті над Рейном), зберігались у південно-західних говірках до XIX – початку XX ст.

У XIV ст. цілий ряд міст на території України дістав так зване Магдебурзьке право, що дозволяло їм самим обирати місцеві органи. Українці прагнули скоординувати юридичні документи і закони з прийнятими у Європі. У цей період до складу української мови входить значна кількість запозичень з німецької мови: *блят, борг, бургомістр, квит, крах, рада, тюрма, фрахт* та інші.

До германізмів означеної доби належать назви цілого ряду господарських будівель: *ганок, дах, комин* (горішня частина печі), *рама, шиба* (у значенні віконне скло), *повіт, спижарня, стодола, хлів, шпихлір*.

Протягом XVI–XVII ст. з німецької запозичується лексика на позначення предметів і понять, пов'язаних з частинами двору, окремими забудовами на прилеглий території: *брама, обійстя, паркан* тощо, а також назви будівельних матеріалів, деякі з них поширилися пізніше по всій території України: *кахлі, крейда, цегла* тощо. Німецька мова є джерелом і цілого ряду лексики з галузі обробки металу. Такі слова, як *сталь, цинк*, прийшли з німецької через посередництво польської. Ремісник, який виготовляв предмети з металу, називався *слюсарем*, а різьбяр по металу або гравер – *сніцарем*. З часом слово *сніцар* стало ототожнюватися зі словом *слюсар*. Ремісник, який вичиняв хутро, називався кушнір. З німецької мови у цей час приходять такі слова, як *гарт, дрюк, праси* (у значенні «прес»).

У Донбасі розпочався видобуток кам'яного вугілля, поширилося вироблення якісного тютюну. Почали виникати мануфактури. Для налагодження виробництва було запрошено майстрів з Саксонії, Брауншвейгу, Гамбурга. Вони зробили свій внесок у розбудову гірничої справи, металургійної промисловості, шкіряного та ткацького виробництва. До української мови увійшли назви, пов'язані з гірництвом: *маркшейдер, штольня*.

Отже, протягом XV–XVII ст. продовжувалися досить тісні, як на той час, економічні, політичні зв'язки українських земель із Західною Європою. Такі зв'язки здійснювалися спочатку через посередництво Польщі, але поступово, особливо в XVII ст., Україна стає суб'єктом політичних і військових зв'язків із зарубіжними країнами й іншомовні слова входять в українську мову й безпосередньо. Проводиться цілий ряд військових операцій на територіях таких держав, як князівство Бремен, Східна Пруссія, Гольштинія та Шлезвіг, що перебували під протекторатом Швеції. У цих операціях брали участь і українські військові. У цей період до української мови входить цілий ряд військових термінів німецького походження: *абишит, брандмейстер, капрал, картеч, лазарет, ордер, патронташ*. Під час Семирічної війни були запозичені слова *кітель* і *фельд'єгер*.

Поширення значної кількості німецьких запозичень на півдні та сході України пов'язувалося з тим, що на цих територіях заселялися іноземні колоністи, вихідці з Пруссії, Швабії, Саксонії, Вюртемберга, яким царський уряд роздавав землі України, звільнені від турецько-татарської влади.

У XVI–XVII ст. ст. в українську мову починають проникати й запозичені слова з французької мови. Це пояснюється, з одного боку, захопленням у польському коро-

лівському дворі й привілейованих колах французькими предметами побуту, а з другого – тим, що козацьке військо брало участь у військових виправах у європейських країнах і звідти принесло й запозичену, зокрема військову, лексику.

Незважаючи на те що Україна була у складі Речі Посполитої і всіляко обмежувалася у своїх політичних правах і домаганнях, європейські країни виявляли до неї велику увагу і були зацікавлені, зокрема в козацькому війську. Серед французьких запозичень зустрічаються назви військових з'єднань: *армія, гвардія, ескадрон*; споруд: *апарель, апроші, банкет, барбет, бастион, донжон, рavelін, редут, редюїт, ретраншемент, фланк, флеш*; видів зброї: *алебарда, арбалет, аркебуза, бомбарда, монтекристо, мортира, мушкет, петарда, пістоль*; предметів екіпірування: *волан, залун, плюмаж, шеврон*; дислокації військ: *авангард, аванпост, ар'єргард*; військових операцій: *атака, баталія* тощо.

В українську з французької прийшли в цей період і дипломатичні терміни: *аудієнція, кондиція, ратифікація, резидент* тощо.

В українській мові існує обмежена кількість слів англійського походження того часу, що свідчить про відсутність міцних зв'язків з Англією. Ці запозичення належать головним чином до торговельної лексики та одиниць виміру, наприклад, *гінея, дюйм, експорт, імпорт, миля, пенні, пенс, пінта, фунт, фут, центал, чек, ярд*.

Геополітичним становищем України зумовлене те, що її культурні зв'язки із Західною Європою не припинилися і після монгольської навали. У період, коли Україна увійшла до складу Речі Посполитої, запозичування відбувалося не тільки через посередництво польської, а й через безпосередні зв'язки українських діячів із Європою. Особливо посилюються вони, починаючи з XVI ст., коли формується на протигагу впливові католицького світу православний рух, який спирався на народні традиції і народні маси. У цей період українські культурні діячі здобувають освіту за кордоном і таким чином Україна вливається у загальний потік світової культури. Відомо, що за кордоном навчалися видатні діячі культури не тільки України, а й православного слов'янського світу, зокрема Мелетій Смотрицький, Касіян Сакович, Петро Могила, Сильвестр Косов, Ісаїя Трофимович, Ігнатій Старушевич, Тарасій Земка, Феофан Прокопович, Інокентій Гизель і багато інших. Українці отримували освіту в європейських університетах Гетингена, Лейдена, Лондона, Падуї, Парижа, Праги, навчалися у Гданську і Кенігсберзі, у Римі та інших містах. Багато молодих людей з України і Польщі виїжджали за кордон вивчати військову справу. У Голландії й Англії вивчалось корабельне мистецтво, у Франції та Голландії – гарматна справа (артилерія). Відомо, що Іван Мазепа оволодівав майстерністю виробництва гармат у Франції, а пізніше організував у м. Батурині ливарню для їх виготовлення.

Запозичення проникали в українську мову через мову привілейованих соціальних груп і були мало поширені у народній розмовній мові.

Цілий ряд українців уже у XVIII ст. закінчив медичний факультет Страсбурзького університету. Ці діячі культури відігравали важливу роль у створенні системи освіти та розвитку наукової думки в Україні. Саме за їх участю була

створена Києво-Могилянська академія. Вони працювали у багатьох школах України. Оскільки в той час мовою західноєвропейської освіти була переважно латина, то цілком природно, що в цей період значна кількість латинізмів входить до складу української мови. Це було тим природніше, що багато українських письменників цього періоду писали свої твори і латинською мовою. Це, зокрема, Г. Бужинський, Ф. Прокопович, І. Кульчицький, І. Туробойський та інші.

Із латинської мови прийшли до складу української лексики терміни з різних галузей науки. Тут зустрічаються слова, що належать до термінології: а) медичної: *ангіна, туберкульоз, фурункул*; б) технічної: *арматура, дистилляція, контакт*; в) загальнонаукової: *аргумент, аудиторія, дедукація, індукція, консультація, лабораторія, формула*; г) юридичної: *адвокат, ажустувати, апеляція, атестація, інстанція, коносамент, контраверсія, місдемінор, нота, пропозиція, протестація, резолюція, реляція, цивільний, юрист, юстиція*; г) загальнополітичної: *агітація, декларація, диктатура, конституція, парламент, революція, республіка*; д) мистецтва: *гумор, декламація, фабула, цирк*.

Значна кількість латинських слів увійшла і до складу шкільної (навчальної) термінології, багато з них функціонують у нашій мові й сьогодні, наприклад *декан, дисципліна, інститут, конспект, лектор, ректор, студент* тощо.

Зв'язки польського двора з Францією сприяли тому, що змінився побут, традиції, зокрема елементи одягу, туалету і т.ін. У зв'язку з цим в українській мові з'являються французькі запозичення саме з цього шару лексики: *аграф, басон, бурнус, буфи, валансьєн, декольте, камзол, капот, корсет, кринолін, пальто, панталони, плерези, сюртук, фрак* тощо. Поряд із українськими національними назвами страв, такими, як *борщи, вареники, галушки, книші*, з'являються нові: *бульйон, десерт, суп, фрикасе, шоколад* тощо. Козацька старшина вважає престижним мати у побуті такі меблі, як *канана, комод, фотеля* і т.ін. Французький вплив у середині XVIII ст. перетворився на хворобливу галломанію.

У XIX ст. у зв'язку з культурним і політичним впливом Франції на українське суспільство значна кількість запозичень у мові міжнародних і політичних документів, у сфері культури й побуту походить із французької мови.

У XX ст. змінюється домінуючий вектор у процесі запозичування в українську мову. Так, із німецької запозичування пригальмувалося, за винятком назв металургійної промисловості: *веркблей, зильберглет, кобальт, купферштейн, мішметал, роштейн, шлам, штейн* та військових назв часів Другої світової війни, коли до лексичного складу потрапили такі слова: *абвер, аусвайс, бундесвер, бункер, вермахт, гауляйтер, гестапо, рейхсвер, рейхстаг, фаустпатрон, фюрер, шмайсер* тощо.

У повоєнні роки були запозичені деякі назви, пов'язані з промисловим виробництвом, а саме назви тканин: *варсолан, дакрон, дедерон, кримплен, ледерин, перлон* і т.ін.

Серед французьких назв у XX ст. у першу чергу слід назвати запозичення, пов'язані з високою модою (Haute couture): *блузон, дефіле, візажист, кардиган, комфорель, кутюр'є, модель, модельєр, от кутюр, прет-а-порте, стиліст, топ-модель, шазюбль*.

В означену добу до складу лексики української мови потрапили назви французьких літаків: *конкорд і міраж*.

Перевага у XXI ст. належить англійським запозиченням, які швидко адаптуються в сучасній українській мові, поповнюючи її словниковий склад такими словами: *брейн-ринг, бренд, веб-дизайн, драг-дилер, кастинг, кілер, коч, моделінг, піар, скінхед, ток-шоу, хіт, хот-дог, шоу-бізнес* та ін. завдяки мові преси. З галузі ринкової економіки, пов'язаної з інвестиційною діяльністю та біржовими операціями, увійшли такі слова та словосполучення: *експорт капіталу, диверсифікація інвестицій, інфляційний хедж, консалтинг, офшорна зона, транши, тренд* і т.ін.

Багато англіцизмів зустрічається у сучасній спортивній термінології: *армрестлінг, бодибілдінг, даргстер, даун-хіп, картинг, пушбол, ралі, скайбайкеринг, скайсерфінг, сноубординг, фанбордінг*.

Як бачимо, лексика української мови протягом її історії збагачувалася за рахунок запозичених слів із різних мов, в тому числі з європейських – романських і германських. Цей процес відбувався віддавна, про що свідчать окремі прослідки германських запозичень, що відносяться, можливо, ще до часів великого переселення народів, наприклад, *вал, гай, кліть, князь, меч, шолом* та ін., деякі скандинавські слова, запозичені від вікінгів: *крюк, лар, пуд*. З подальшим економічним і політичним розвитком Київської Русі і посиленням міжетнічних і міждержавних контактів із Західною Європою процес запозичування відбувається більш інтенсивно.

Контакти виникають спочатку з найближчими сусідами, тому найбільш давніми є запозичення з германських мов, особливо німецької. Діалектна строкатість і діалектні відмінності мови представників різних німецьких земель зумовлюють те, що запозичені слова засвоюються нерідко в різних (особливо фонетичних) формах. Це стосується слів, які приходили в українську мову усним шляхом. Пізніше з'являються контакти (переважно опосередковані) з французькою мовою, через що в українській з'являється велика кількість галліцизмів. Запозичення з англійської мови, незважаючи на історичні згадки про контакти з Англією ще Ярослава Мудрого, належать до порівняно пізнього шару лексики, який особливо інтенсивно поповнюється з другої половини XIX ст. і до нашого часу. Запозичення з італійської мови обмежені функціонуванням у сфері мистецтва (у музиці), тому до загальноживаної лексики належить порівняно невелика кількість слів, наприклад: *арія, варіація, піано, сопрано, форте*. Багато слів італійського і іспанського походження вживаються на позначення національного колориту, наприклад, *вендета, гондола, корида, наваха, сомбреро, тореадор* тощо.

В історії входження в українську мову запозичень із романських і германських мов спостерігається певна хронологічна послідовність. Однак це стосується переважно початкових етапів контактування з тією чи іншою мовою. Пізніше диференціація відбувається не за хронологією (одночасно може відбуватися запозичування з різних мов), а за сферами функціонування, належністю до тих чи інших лексико-семантичних груп. Цей аспект розглядається у лінгвістичній літературі часто. При контактуванні з різними етносами нерідко з різних мов переймаються слова з одним значенням, у такому разі вже на українському ґрун-

ті відбувається синонімічна конкуренція, наслідком чого є втрата одного з запозичених слів або диференціація їх значень, наприклад *пісня, шансон, шлягер*.

Стосовно запозиченої лексики діють ті ж закономірності розвитку, що й для лексичної системи в цілому: одні слова входять до лексичного складу і стають спочатку неологізмами (наприклад, сучасні *ди-джей, імідж, кікс, хакер, хіт* тощо), інші виходять з широкого ужитку, звужують сферу функціонування й переходять до застарілої лексики (архаїзмів чи історизмів): *ілюзіон, менестрель, твіст, шейк*. Певна кількість запозичених слів вживається українською мовою для найменування специфічних для того чи іншого народу явищ і стійко зберігаються на периферії лексичної системи як екзотизми.

Висновки. Оскільки запозичення в українську мову приходили з різних мов – східних, європейських, американських чи африканських – кожна з них виконує свою роль у мові-реципієнті, а запозичені елементи займають своє місце у її мовній картині. Так, слова, що прийшли з античності, пов'язані переважно з науковим, публіцистичним мовленням і доповнюють фрагмент МКС, пов'язаний з суспільним життям людини., латиноамериканські та африканські запозичення відзначаються здебільшого екзотичністю і входять до складу тієї частини МКС, що пов'язана з геополітичними чи расовими ознаками.

Запозичення з окремих мов можуть бути одиничними (наприклад окремі екзотизми), а можуть складати цілі підсистеми чи лексико-семантичні групи або навіть блоки слів, що включаються в МКС мови-реципієнта.

Відповідно до цього запозичення з одних мов поширюються у фрагменті МКС, що відповідає науковій картині світу і належить до ядра, з інших – до периферії (екзотизми), з третіх – обслуговують широке коло сфер. До останніх належать і запозичення із сучасних романських та германських мов, зокрема французької, німецької, англійської.

Таким чином, оскільки запозичення в українську мову приходили з різних мов – східних, європейських – кожна з них виконує свою роль у мові-реципієнті, а запозичені елементи займають своє місце у її мовній картині. Наприклад, фрагменти лексичної підсистеми наукового стилю були запозичені здебільшого з давньогрецької чи латинської мов, лексико-семантична група суспільно-політичної лексики – з французької чи англійської, ЛСГ, пов'язані зі сферами музики чи образотворчого мистецтва з італійської та ін.

Література:

1. Tobler A. Die fremdem Worter in der deutschen Sprache. / A. Tobler – Basel, 1872. – 122 p.
2. Огиенко И.И. Иноземные элементы в русском языке. / И.И. Огиенко – К.: Тип. Бондаренко и Гнездовского, 1915. – 136 с.

3. Черняховский Л.А. Содержание, языковые значения, перевод / Л.А. Черняховский // Сб. научн. трудов / Моск. гос. пед. ин-т ин. яз. – 1978. – Вып. 127. – С. 21–30.
4. Фрумкина Р.М., Мостовая А.Д. Об описании отношений между именами конкретной лексики / Р.М. Фрумкина, А.Д. Мостовая // Изв. АН СССР. Сер. Лит. и яз. – 1988. – Т. 47. – № 1. – С. 52–62.
5. Комлев Н.Г. Компоненты содержательной структуры слова. / Н.Г. Комлев – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1969. – 192 с.
6. Чанышева З.З. Культурный компонент в семантике языковых единиц / З.З. Чанышева // Вопр. семантики лексических единиц: Межвуз. науч. сб. – Уфа: Башкир. ун-т, 1990. – С. 50–55.
7. Russel B. Logical positivism / B. Russel // Revue Internationale de philosophie. – 1950. – V. 4. – N. 18. – P. 2–14.
8. Шухардт Г. Избранные статьи по языкознанию / Г. Шухардт // Хрестоматия по истории языкознания XIX–XX вв. – М.: Минпрос. – 1956. – С. 271–289.
9. Покровский М.М. Несколько вопросов в области семасиологии / М.М. Покровский // Филологический обзор. – М., 1897. – Т. XII. – Кн. 1. – С. 64.
10. Симоненко Р. Міжнародне утвердження України / Р. Симоненко // Політика і час. – №8. – 1995. – С. 63–75.
11. Schachmatov A. Zu den ältesten slavisch-keltischen Beziehungen / A. Schachmatov // Archiv für slavische Philologie. – München, 1912. – P. 87.
12. Преображенский А.Г. Этимологический словарь русского языка: В 2 т. / А.Г. Преображенский – М.: Тип. Г. Лиснера, Д. Собко, 1910–1914. – Вып. 2. – С. 78.

Симонок В. П. Заимствованная лексика в украинской языковой картине мира

Аннотация. Взаимодействие человека с объективной реальностью осуществляется не только с помощью языка. Язык не может отделить человека от непосредственного существования в этой действительности и постоянного к ней приспособления. Одной из форм приспособления является обогащение языка новыми единицами, отражающими новые достижения познания. Заимствование является одной из форм освоения опыта, в частности, опыта народов, с которыми другой народ находится в контакте.

Ключевые слова: объективная реальность, действительность, языковые единицы, достижения познания, заимствование, опыт, контакт.

Simonok V. Borrowed lexical units in Ukrainian language world image

Summary. The interaction of a person with the objective reality is carried out not only through a language. A language can not separate a person from the immediate existence in the reality and continuous adaptation to it. One of the forms of adaptation is enriching a language with new units, reflecting progress of perception. Borrowing is a form of experience mastering, including experience of the peoples with whom the other nation is in contact.

Key words: objective reality, reality, language units, progress of perception, borrowing, experience and contact.